

prof. dr hab. Beata GUZIEJEWSKA

Uniwersytet Łódzki
e-mail: beata.guziejewska@uni.lodz.pl
ORCID: 0000-0002-0814-5066

dr Izabela WITCZAK

Uniwersytet Łódzki
e-mail: izabela.witczak@uni.lodz.pl
ORCID: 0000-0002-6882-6189

DOI: 10.15290/oes.2024.02.116.05

W POSZUKIWANIU EFEKTYWNEGO I OPTYMALNEGO OPODATKOWANIA SPÓŁEK: CIT ESTOŃSKI¹

Streszczenie

Cel – Rozważania mają na celu wielowymiarową ocenę tzw. CIT-u estońskiego i możliwości wzmocnienia inwestycji w Polsce. Podstawową cechą tej alternatywnej w stosunku do CIT-u tradycyjnego formy opodatkowania jest to, że podatnik nie musi płacić podatku na bieżąco, pod warunkiem, że zyski zatrzymuje w firmie, aby je inwestować lub budować rezerwy. Przedsiębiorca, wybierając tą nową formę opodatkowania, ma mniej obowiązków, ale spełnić musi określone przez ustawodawcę warunki.

Metoda badań – Badania przeprowadzono za pomocą metodologii jakościowej, przede wszystkim krytycznej analizy aktów prawnych, przeglądu literatury podatkowej oraz metodzie dedukcji. Do sformułowania wniosków posłużyła metoda dedukcji oparta na dotychczasowym dorobku teorii podatku oraz analizie przepisów prawa i ich wstępnym efektów.

Wnioski – Analiza nowych rozwiązań wskazuje na wiele korzyści dla przedsiębiorstw. Mocne strony CIT-u estońskiego wynikają z nowelizacji ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, w której przewidziano wiele zmian bądź uszczegółowienia regulacji o CIT estońskim. Zmiany przepisów na korzystniejsze spowodowały, że w 2022 roku tą formę opodatkowania wybrało prawie 7,500 spółek. Wnioski dotyczące znacznego zdynamizowania inwestycji na skutek wprowadzenia tej formy opodatkowania wymagają

¹ Artykuł finansowany ze środków Katedry Finansów Publicznych w ramach subwencji przyznanej Wydziałowi Ekonomiczno-Socjologicznemu Uniwersytetu Łódzkiego.

Artykuł wpłynął 11.09.2023, zaakceptowano 11.04.2024.

jeszcze dłuższego czasu obowiązywania nowych przepisów. Już teraz można stwierdzić, że ze względu na wiele ograniczeń, warunków i skomplikowanych regulacji podatkowych narzędzie to nie będzie znaczącą dźwignią inwestycyjną dla polskiej gospodarki.

Oryginalność/wartość/implikacje/rekomendacje – Rozważania łączą wątki wykorzystania podatków w gospodarce w okresie globalizacji i deglobalizacji. W okresie deglobalizacji, po kryzysie związanym z pandemią i wojną w Ukrainie, niezbędna będzie polityka ekonomiczna oparta również na systemie podatkowym.

Słowa kluczowe: podatki, efektywność opodatkowania, opodatkowanie spółek, CIT estoński

SEEKING AN EFFECTIVE AND OPTIMAL REGIME OF CORPORATE TAXATION: THE ESTONIAN CIT

Summary

Purpose – The study provides a multidimensional assessment of the Estonian CIT regime and its ability to promote investments in Poland. The key feature of the Estonian CIT as an alternative to ‘traditional’ CIT is that taxpayers who withhold corporate profits to invest or strengthen reserves are not required to pay it on an ongoing basis. The Estonian CIT involves fewer obligations for taxpayers, but companies must meet special conditions to be eligible for it.

Research method – The study uses a qualitative research methodology. Its main elements are a critical analysis of legislative acts, a review of tax literature, and a process of deduction. Conclusions are drawn based on existing tax theory studies and an analysis of relevant laws and their preliminary effects.

Results – The Estonian CIT regime offers numerous benefits to companies. Most of its advantages arise from the amended corporate income tax act, which introduced numerous modifications to the Estonian CIT and clarified its rules. In 2022, almost 7500 companies chose this form of taxation, as it was found to better address corporate needs. Although the Estonian CIT has not been in place long enough to determine if it can significantly accelerate the rate of investment, because of the large number of restrictions, requirements, and complicated tax rules it involves, its role as an investment leverage for the Polish economy is questionable.

Originality/value/implications/recommendations – The study explores the use of taxes in an economy under globalisation, as well as deglobalisation. In the latter case, after the crisis caused by the pandemic and war in Ukraine, an economic policy using the tax system will become necessary.

Keywords: taxes, tax efficiency, taxation of companies, Estonian CIT

JEL classification: E62, H21, H25, H32

1. Wstęp

Polityka podatkowa jest elementem szerszych procesów związanych z polityką gospodarczą w państwie oraz procesami geopolitycznymi i geoeconomicznymi. W praktyce polityki publicznej i interwencji państwa w gospodarkę ekonomiści już od wielu lat obserwują procesy „przyływów” i „odpływów” tej interwencji [*Polityka gospodarcza*, 2000, s. 235], a co za tym idzie zmiany w wykorzystaniu narzędzi podatkowych w polityce gospodarczej. Polityka wolnej konkurencji oraz procesy globalizacji, które następowały dynamicznie w ostatnich kilku dekadach XX wieku, zostały nieoczekiwanie i nagle zatrzymane na skutek pandemii COVID-19, wybuchu wojny w Ukrainie w 2021 r. oraz kryzysu energetycznego w jej następstwie.

W reakcji na pandemię COVID-19 rządy wielu krajów zastosowały instrumenty zarówno fiskalne, jak i monetarne. W polityce fiskalnej nadal kładzie się duży nacisk na zieloną i cyfrową transformację gospodarek [*Annual Report on Taxation*, 2022, s. 19–138]. Wykorzystanie finansów publicznych do łagodzenia skutków gospodarczych i społecznych pandemii było konieczne, ale, jak podkreśla S. Owsiak, niesie dużo niebezpieczeństw. Do głównych z nich zaliczyć można pułapkę zadłużenia publicznego, niebezpieczeństwo inflacji, spadek efektywności i konkurencyjności przedsiębiorstw, ograniczenia jawności i przejrzystości finansów publicznych, a także niespójną politykę podatkową [Owsiak, 2021, s. 19–26]. Mimo że poziom fiskalizmu w Polsce w porównaniu do wielu krajów UE nie jest wysoki, bardzo trudno jednoznacznie ocenić działania fiskalne polskich władz w tym obszarze. Zmiany wprowadzone w ramach tzw. Polskiego Ładu były nieraz wewnętrznie sprzeczne, a przede wszystkim wprowadziły chaos w systemie podatkowym. Niestety również w poprzednich dekadach koncepcje reform polskiego systemu podatkowego nie były zawsze spójne, a system podatkowy stabilny [Szcudrowski, 2007, s. 173–206]. W warunkach upolitycznienia finansów publicznych zmiany w systemach podatkowych często są zdominowane przez kwestie polityczne, a nie ekonomiczne. Na ostatnie kryzysy swoimi strategiami rozwoju muszą odpowiedzieć tymczasem nie tylko władze państwowe, lecz także przedsiębiorstwa i branże [Harris, Sunley, i in.].

W związku z niebezpieczeństwem spowolnienia gospodarczego, a nawet recesji, w 2021 r. wprowadzono w Polsce tzw. estoński CIT² – rozwiązanie w postaci ryczałtu od dochodów spółek kapitałowych, uznawane za nowoczesny, prosty

² CIT to podatek dochodowy od osób prawnych.

i motywujący przedsiębiorstwa do inwestycji sposób opodatkowania biznesu [Ministerstwo Finansów, 2023]. Podatek nie jest płacony tak długo, jak długo zysk pozostaje w firmie. Początkowo rozwiązanie było adresowane głównie do mikro, małych i średnich spółek kapitałowych (z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjnych). Alternatywny sposób opodatkowania estońskim CIT został znacznie uatrakcyjniony w wyniku wprowadzonych do niego zmian na podstawie ustawy Polskiego Ładu, m.in. poprzez: zniesienie limitu przychodów, zrezygnowanie z wymogu wykazywania poniesienia określonych nakładów inwestycyjnych, umożliwienie wybrania tej formy podatku przez spółki komandytowe i komandytowo-akcyjne. Wybór tej formy opodatkowania powinien w założeniu poprawić płynność przedsiębiorstwa oraz jego zdolności inwestycyjne. Jeśli przyjąć, że system podatkowy ma duże znaczenie dla kształtowania oszczędności i inwestycji w gospodarce, to należy podkreślić, że uwarunkowania, o których będzie mowa w dalszych rozważaniach, mają silnie konotacje makroekonomiczne i są dość złożone [por. Żyżyński, 2009, s. 244 i nast.].

Celem artykułu jest wielowymiarowa, krytyczna ocena wprowadzonych w Polsce rozwiązań w zakresie tzw. CIT-u estońskiego w świetle dotychczasowego dorobku efektywnego i optymalnego opodatkowania spółek oraz analiza SWOT wprowadzonych rozwiązań. Zastosowano narzędzia analizy prawno-finansowej oraz metodę dedukcji. Intencją autorki jest dualistyczne spojrzenie na rozwiązania w zakresie CIT-u estońskiego: z jednej strony z punktu widzenia podatnika i z drugiej – z punktu widzenia cech efektywnego i optymalnego systemu podatkowego.

2. Dylematy opodatkowania spółek i korporacji w dobie globalizacji oraz deglobalizacji. Efektywne i optymalne opodatkowanie w ujęciu J. Stigliza

Systemy podatkowe i polityka fiskalna w poszczególnych krajach mają w przeważającej mierze charakter narodowy. Mimo to umiędzynarodowienie gospodarki uważane było w ostatnich dekadach za zjawisko kluczowe dla współczesnej polityki podatkowej każdego kraju. Wynika to z faktu, że postępująca globalizacja oznacza coraz większe przenikanie i powiązania gospodarek, rynków finansowych i rozwiązań w sektorze finansów publicznych. Konsekwencją tego było, jak się okazuje, nadal jest, rosnące uzależnienie polityki ekonomicznej od uwarunkowań zewnętrznych. W polityce gospodarczej podatki są od dawna wykorzystywane nie tylko w ich funkcji fiskalnej, lecz także gospodarczej, stymulacyjnej [Głuchowski, 1993,

s. 11]. W okresie przebudowy polskiej gospodarki w kierunku gospodarki rynkowej w latach 90. ubiegłego wieku i późniejszych system podatkowy i ulgi inwestycyjne odegrały ważną rolę w polityce ekonomicznej państwa i zarządzaniu podatkami w podmiotach gospodarczych [Sokołowski, 1995, s. 11–17, 134 i nast.].

Ogromna konkurencja i globalizacja procesów gospodarowania w ubiegłym wieku spowodowały zwiększenie liczby przedsiębiorstw prowadzących działalność na skalę międzynarodową, a władze publiczne stanęły przed koniecznością stworzenia instrumentów i warunków sprzyjających przyciąganiu inwestycji zagranicznych. Dotyczyło to w szczególności krajów tzw. gospodarek transformujących się, m.in. gospodarek krajów nadbałtyckich, które podawane są jako przykłady sukcesów gospodarczych wiązanych z prostym i mało fiskalnym systemem opodatkowania. Krajem, w którego polityce ekonomicznej dużą wagę przywiązywano do aktywizowania przedsiębiorczości i przyciągania inwestycji, była Estonia (stąd nazwa omawianych rozwiązań podatkowych). Od 1 stycznia 2000 r. wprowadzono tam nowe, ciekawe rozwiązania dotyczące CIT. Przedsiębiorstwa krajowe i działające na stałe firmy z kapitałem zagranicznym musiały płacić podatek tylko od zysku podzielonego i ukrytej dystrybucji zysku [Krajewska, 2010, s. 126]. Wskazując na sukcesy Estonii w rozwijaniu inwestycji, nie należy zapominać, że konkurencyjność jurysdykcji podatkowych ma szerszy charakter. Jak podkreśla w swoich rozważaniach W. Sztuba, efektywna stawka podatku może mieć znaczenie marginalne, gdyż „o konkurencyjności inwestycyjnej państw czy regionów decyduje wiele czynników ogólnie dotyczących wszystkich przedsiębiorstw, a także drugi szereg czynników budujących indywidualną przewagę konkurencyjną wybranych inwestorów” [Sztuba, 2016, s. 47–48].

Obecnie za bardziej korzystne z punktu widzenia długofalowego, stabilnego wzrostu gospodarczego uważa się tzw. bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Problemy konkurencji podatkowej, harmonizacji i koordynacji obciążeń podatkowych będą nabierały innego znaczenia w okresie tzw. pocovidowym, który będzie najprawdopodobniej okresem deglobalizacji gospodarki. Należy zwrócić uwagę, iż procesy globalizacji i kryzys finansowy w latach 2008–2010 skutkowały ekspansywną polityką fiskalną [*Polityka fiskalna...*, 2015, s. 21], natomiast obecnie, ze względu na wysokie zadłużenie publiczne wielu krajów, w tym Polski, dużym wyzwaniem będzie zapewnienie dochodów budżetowych przy jednoczesnym zachęcaniu przedsiębiorstw do inwestycji, które dodatkowo w Polsce są na niskim poziomie. W tym ujęciu chodzi o wykorzystanie podatków w ich funkcji fiskalnej oraz gospodarczej (stymulacyjnej). W literaturze polskiej tradycyjnie wskazywana jest jako ważna również funkcja społeczna podatków [Owsiak, 2017, s. 247–251].

W literaturze amerykańskiej wymieniane są powszechnie akceptowane cechy (zasady) pożądanego systemu podatkowego, takie jak [Stiglitz, 2004, s. 551]:

1. „Efektywność ekonomiczna: system podatkowy nie powinien kolidować z efektywną alokacją zasobów.
2. Prostota administracyjna: system podatkowy powinien być prosty i względnie tani w zarządzaniu.
3. Elastyczność: system podatkowy powinien być w stanie łatwo reagować (w niektórych przypadkach automatycznie) na zmiany warunków gospodarowania.
4. Odpowiedzialność polityczna: system podatkowy powinien być tak skonstruowany, aby podatnicy mogli sprawdzić, ile płacą, i ocenić, w jakim stopniu system ten odzwierciedla ich preferencje.
5. Sprawiedliwość: system podatkowy powinien sprawiedliwie traktować różne jednostki”.

W naszej subiektywnej ocenie sprawiedliwość opodatkowania jest jedną z najbardziej kontrowersyjnych zasad podatkowych, ale z punktu widzenia celu opracowania najważniejsze są pierwsza i druga z wymienionych. W koncepcji J.E. Stiglitz'a zasada efektywności oznacza, że obciążenia podatkowe powinny być wykorzystywane do zwiększania efektywności ekonomicznej i nie powinny powodować tzw. zniekształceń. W praktyce jest to niezwykle trudne, gdyż podatki wywołują wielorakie skutki ekonomiczne: behawioralne, finansowe, organizacyjne – decyzje o wyborze formy spółki, co istotne w kontekście naszych analiz, skutki w sferze równowagi ogólnej oraz skutki ogłoszenia informacji. Zdaniem J.E. Stiglitz'a podatek nie jest zniekształcający jedynie w sytuacji, gdy jednostka lub przedsiębiorstwo nie ma możliwości żadnego wpływu na wielkość swojego obciążenia podatkowego. Ekonomiści określają podatki niezniekształcające jako obciążenia zryczałtowane i właściwie jedynym podatkiem spełniającym ten warunek jest podatek pogłówny [Stiglitz, 2004, s. 258]. Z jakiego powodu podatki zryczałtowane są rzadko wykorzystywane w systemach podatkowych, a państwo nakłada podatki zniekształcające? Otóż, „[g]dyby wszyscy ludzie byli identyczni i byli jednakowo traktowani przez system podatkowy, jedynym efektywnym podatkiem byłby podatek zryczałtowany” [Stiglitz, 2004, s. 662]. Problem polega jednak na tym, że władze fiskalne muszą nieraz reagować na kryzysy gospodarcze, epidemie i pojawia się konieczność celowego, świadomego nierównego traktowania podmiotów gospodarczych, aby osiągnąć określone cele. Podobnie, mimo atrakcyjności prostej konstrukcji podatku przychodowego, najczęściej wykorzystuje się podatki dochodowe, w których konstrukcji można uwzględnić koszty uzyskania przychodów, a tym samym zróżnicowane warunki prowadzenia konkretnej działalności gospodarczej.

Polityka fiskalna w kierunku zwiększania inwestycji jest pożądana również dlatego, że nieefektywne i nieoptymalne opodatkowanie spółek prowadzi do zmian wielkości oraz struktury inwestycji rzeczowych w gospodarce, może prowadzić do obniżania nakładów inwestycyjnych, obniżania innowacyjności oraz lokowania kapitału w bezpieczne papiery wartościowe.

Nasze rozważania mają charakter dualistyczny. Koncentrują się wokół efektywnego i optymalnego opodatkowania podmiotów z punktu widzenia systemu podatkowego i polityki gospodarczej, ale również z punktu widzenia optymalizacji podatkowej w przedsiębiorstwie, która ma zupełnie inne konotacje [por. np. Felis, Szlęzak-Matusiewicz, 2018, s. 86 i nast.]. Rozwiązania legislacyjne w zakresie podatków mają nieraz skutki nieco inne niż te zamierzone przez ustawodawcę.

3. Podstawowe założenia i ograniczenia tzw. CIT-u estońskiego w Polsce

Spółka, która jest podatnikiem podatku dochodowego od osób prawnych (z wyjątkiem spółki jawnej), może wybrać jeden z dwóch wariantów opodatkowania: na zasadach ogólnych lub ryczałtem od dochodów spółek, czyli tzw. estoński CIT. W Polsce został on wprowadzony w 2021 roku jako alternatywa tradycyjnego rozliczania CIT, co oznacza, że to podatnik samodzielnie decyduje, którą formę opodatkowania wybierze. Podstawową cechą CIT-u estońskiego jest to, że podatnik nie musi płacić podatku na bieżąco, o ile zyski zatrzymuje w firmie, aby je inwestować, poprawić jej kondycję czy zbudować rezerwy. CIT estoński wspiera więc inwestycje, płynność i produktywność firm [Sarnowski, Łożykowski, 2021, s. 87]. Przedsiębiorca nie musi również odprowadzać co miesiąc bądź co kwartał zaliczek na podatek. Nie ma też obowiązku prowadzenia odrębnej rachunkowości, bo wszelkie rozliczenia i udokumentowanie operacji odbywa się na podstawie przepisów o rachunkowości.

Opodatkowanie ryczałtem może wybrać podatnik, który ma siedzibę lub zarząd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz podlega w Polsce obowiązkowi podatkowemu od całości swoich dochodów, bez względu na miejsce ich osiągnięcia [Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, art. 3, ust. 1]. Zgodnie z Ustawą o CIT podatnik ten może prowadzić działalność w formie spółki akcyjnej, prostej spółki akcyjnej, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki komandytowo-akcyjnej oraz spółki komandytowej [Ustawa o podatku dochodowym..., art. 28j, ust. 1, pkt. 4]. Ponadto, w myśl art. 28j ust. 1 pkt 4 ustawy o CIT, współnikami spółki muszą być wyłącznie osoby fizyczne. Spółka,

która chce skorzystać z ryczałtu, nie może posiadać udziałów (akcji) w kapitale innej spółki, tytułów uczestnictwa w funduszu inwestycyjnym lub w instytucji wspólnego inwestowania, ogółu praw i obowiązków w spółce niebędącej osobą prawną oraz innych praw majątkowych związanych z prawem do otrzymania świadczenia jako założyciel lub beneficjent fundacji, trustu lub innego podmiotu albo stosunku prawnego o charakterze powierniczym [Ustawa o podatku dochodowym..., ust. 1, pkt. 5].

Opodatkowaniu ryczałtem może podlegać podatnik, którego mniej niż 50% przychodów (łącznie przychody z działalności) pochodzi:

- z wierzytelności,
- z odsetek i pożytków od wszelkiego rodzaju pożyczek,
- z części odsetkowej raty leasingowej,
- z poręczeń i gwarancji,
- z praw autorskich lub praw własności przemysłowej, w tym z tytułu zbycia tych praw,
- ze zbycia i realizacji praw z instrumentów finansowych,
- z transakcji z podmiotami powiązаныmi w rozumieniu art. 11a ust. 1 pkt 4 ustawy o CIT – w przypadku gdy w związku z tymi transakcjami nie jest wytwarzana wartość dodana pod względem ekonomicznym lub wartość ta jest znikoma.

W przypadku podatnika rozpoczynającego prowadzenie działalności warunek dotyczący struktury przychodów uznaje się za spełniony w pierwszym roku podatkowym opodatkowania ryczałtem [Ustawa o podatku dochodowym..., art. 28j, ust. 2].

Inne warunki dotyczące wyboru tej formy opodatkowania są związane z zatrudnieniem. CIT estoński może bowiem wybrać podatnik, który:

1. zatrudnia na podstawie umowy o pracę co najmniej 3 osoby fizyczne, inne niż wspólnicy, w przeliczeniu na pełne etaty, przez okres co najmniej 300 dni w roku podatkowym, a w przypadku, gdy rokiem podatkowym nie jest okres kolejnych dwunastu miesięcy kalendarzowych, przez co najmniej 82% dni przypadających w roku podatkowym, lub
2. ponosi miesięcznie wydatki w kwocie stanowiącej co najmniej trzykrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw z tytułu wypłaty wynagrodzeń na rzecz co najmniej 3 osób fizycznych, innych niż wspólnicy, zatrudnionych na podstawie umowy innej niż umowa o pracę.

Do minimalnego poziomu zatrudnienia, o którym mowa w pkt 1 oraz 2, nie wlicza się wspólników tego podatnika. Ponadto, warunek, o który mowa w pkt 2,

uważa się za wykonany, jeżeli w związku z wypłatą tych wynagrodzeń na podatniku ciąży obowiązek poboru zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych i składek określonych w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych [Ustawa o podatku dochodowym..., art. 28j, ust. 1, pkt. 3]. Wydatki te powinny być ponoszone w każdym miesiącu roku podatkowego.

W przypadku podatnika rozpoczynającego prowadzenie działalności warunk dotyczący zatrudnienia nie dotyczy roku rozpoczęcia tej działalności i dwóch lat podatkowych bezpośrednio po nim następujących. Jednak w kolejnych latach podatnik jest zobligowany do stopniowego wzrostu zatrudnienia. Rozpoczynając jednak od drugiego roku podatkowego, podatnik jest obowiązany do corocznego zwiększania zatrudnienia o co najmniej 1 etat w pełnym wymiarze czasu pracy aż do osiągnięcia poziomu zatrudnienia określonego przepisami Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

Warunki dotyczące zatrudnienia (podobnie jak ograniczenia dotyczące struktury kapitału) mogą być dużą barierą w wyborze opodatkowania CIT-em estońskim. Opodatkowanie to może nie być korzystne w branży deweloperskiej, w której często wykorzystuje się spółki celowe bez zatrudniania pracowników [Zalewski, 2023].

Dodatkowo przepisy o ryczałcie umożliwiają wybór opodatkowania ryczałtem podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą i jednocześnie działalność rolniczą lub działalność w zakresie gospodarki leśnej (art. 2 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o CIT). Ustalając podstawę opodatkowania, w ryczałcie nie stosuje się innych przepisów ustawy o CIT regulujących analogiczne kwestie, tj. w zakresie ustalenia dochodu, podstawy opodatkowania, stawki podatkowej, a także podatku od przychodów z budynków czy podatku minimalnego, których rozliczenie jest bezpośrednio związane z podstawowymi (klasycznymi) zasadami rozliczania podatku CIT [Ustawa o podatku dochodowym..., art. 28h].

Co jest istotne, opodatkowanie ryczałtem oznacza dla podatnika zmianę zasad w zakresie przedmiotu opodatkowania. Ustawa o CIT wprowadza bowiem w zakresie ryczałtu nowe kategorie dochodów (przedmiotu opodatkowania) [Oleksy, Szot, 2023, s. 73–76]. Dochodów tych nie łączy się z dochodami opodatkowanymi według ogólnych zasad CIT (Ustawa o podatku dochodowym..., art. 7). Zgodnie z regulacjami prawnymi opodatkowaniu ryczałtem podlega 6 następujących kategorii dochodów [Ustawa o podatku dochodowym, art. 28 m, ust. 1]:

1. dochód z tytułu zysku netto wypracowanego w okresie opodatkowania ryczałtem, w części przeznaczonej do podziału między wspólników lub na pokrycie strat powstałych w okresie poprzedzającym opodatkowanie ryczałtem,
2. dochód z tytułu ukrytych zysków,

3. dochód z tytułu wydatków niezwiązanych z działalnością gospodarczą podatnika,
4. dochód z tytułu zmiany wartości składników majątku (w przypadku łączenia, podziału, przekształcenia podmiotów lub wniesienia przez osobę fizyczną w drodze wkładu niepieniężnego przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części),
5. dochód z tytułu zysku netto w części niepodzielonej lub nieprzeznaczonej na pokrycie straty w okresie stosowania ryczałtu – w przypadku podatnika, który zakończył opodatkowanie ryczałtem,
6. dochód z tytułu nieujawnionych operacji gospodarczych.

Podatnik przed przystąpieniem do opodatkowania, na zasadach określonych Ustawą, ma obowiązek dokonania ewidencyjnych wyodrębnień w kapitale własnym na ostatni dzień roku podatkowego, poprzedzającego pierwszy rok opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek. Obowiązek ten obejmuje wyodrębnienie w kapitale własnym zarówno kwoty zysków niepodzielonych i kwoty zysków podzielonych (które odniesiono na kapitały, a zostały wypracowane w latach poprzedzających pierwszy rok opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek), jak i kwoty niepokrytych strat, które odnotowano w latach poprzedzających pierwszy rok opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek.

Wymóg ten nie występuje w sytuacji, gdy podatnik powstał w wyniku przekształcenia przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną albo spółki niebędącej osobą prawną. Dotyczy to przypadków, gdy dany przekształcony podmiot nie prowadził ksiąg rachunkowych i tym samym nie dokonywał wyodrębnienia kapitałów własnych.

Wyodrębnienie zysków i strat należy przedstawić w sprawozdaniach finansowych sporządzanych przez podatnika, zgodnie z przepisami o rachunkowości, w okresie od roku, w którym dokonano tego wyodrębnienia, do roku, w którym wypłacone zostały te zyski lub pokryte zostały te straty [Ustawa o podatku dochodowym..., art.7aa, ust. 7]. Podatnik opodatkowany ryczałtem od dochodów spółek jest obowiązany do prowadzenia ksiąg rachunkowych oraz sporządzania sprawozdań finansowych na podstawie przepisów o rachunkowości w sposób zapewniający prawidłowe określenie wysokości zysku (straty) netto, podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku [Ustawa o podatku dochodowym..., art. 28d., ust. 1]. Podatnik ten jest również zobligowany do prowadzenia ksiąg rachunkowych oraz sporządzania sprawozdań finansowych na podstawie przepisów o rachunkowości w sposób zapewniający prawidłowe określenie wyodrębnionych w kapitale własnym kwoty zysków niepodzielonych i zysków podzielonych, które odniesiono na kapitały, a które zostały wypracowane w latach opodatkowania ryczałtem.

Wyodrębnienie zysków i strat jest konieczne w celu zapewnienia kontroli prawidłowości rozliczeń w systemie ryczałtu od dochodów spółek. Może ono być także zaprezentowane bardziej szczegółowo w informacji dodatkowej, która stanowi element sprawozdania finansowego. Wyodrębnienie to jest podstawą odliczeń przysługujących wspólnikom spółki opodatkowanej ryczałtem od podstawy opodatkowania, ustalonej od otrzymanej dywidendy. Brak takiego wyodrębnienia powoduje brak możliwości dokonania takich odliczeń.

4. Analiza SWOT rozwiązań CIT-u estońskiego w Polsce. *Propozycje de lege lata i de lege ferenda*

Rozważając CIT estoński, można zauważyć zarówno mocne i słabe strony, jak i szanse oraz zagrożenia tego rozwiązania. Analiza taka umożliwi wielowymiarową ocenę nowych rozwiązań. Głównym kryterium zaszeregowania w ramach analizy SWOT są czynniki wpływające na obecną i przyszłą strategię podatkową przedsiębiorstwa. Można je podzielić według kryterium miejsca powstawania (wewnętrzne i zewnętrzne) oraz kryterium sposobu oddziaływania (pozytywne i negatywne).

Przeprowadzenie analizy czynników wewnętrznych w kontekście CIT-u estońskiego ma umożliwić kierownictwu firmy zrozumienie, na jakich obszarach podatkowych powinno się skupić, zarządzając firmą. Taki sposób postępowania pozwoli jednocześnie wyeliminować istniejące słabości (np. brak współpracy pomiędzy działami podatkowymi firmy) lub luki np. wiedzy dotyczącej przepisów podatkowych.

Jedną z mocnych stron tego podatku są jego stawki. Mogłoby się wydawać, że stawki podatku estońskiego są wyższe niż przy tradycyjnym rozliczeniu podatku CIT. Warto jednak mieć na uwadze, że wspólnik spółki objętej CIT-em estońskim ma prawo zmniejszyć należny z tytułu uzyskanej dystrybucji podatek PIT (co do zasady 19%) o odpowiednią część zapłaconego przez spółkę CIT. Spowoduje to, że łączne efektywne opodatkowanie będzie niższe niż w przypadku opodatkowania CIT i PIT na zasadach ogólnych (tabela 1). W rezultacie podatnik może na tym rozwiązaniu zaoszczędzić, nie tylko w przypadku niewypłacenia zysków, lecz nawet wypłaty zysku dla udziałowca. CIT estoński niewątpliwie odpowiada na potrzeby przedsiębiorców, którzy w czasie inflacji poszukują możliwości odroczenia terminu zapłaty podatku.

TABELA 1

Efektywność stawki podatkowej tradycyjnego CIT i CIT estońskiego dla małego podatnika

Wyszczególnienie	CIT tradycyjny
Zysk netto spółki	1.000.000,00
Tradycyjny CIT	90.000,00
Wyłacony dywidenda	910.000,00
PIT	172.900,00
Efektywna stawka podatkowa	26,29%
Wyszczególnienie	CIT estoński
Zysk netto spółki	1.000.000,00
Wyłacony dywidenda	1.000.000,00
CIT estoński	100.000,00
PIT estoński	100.000,00
Efektywna stawka podatkowa	20%

Źródło: opracowanie własne.

Innymi mocnymi stronami CIT-u estońskiego są:

- odroczenie momentu zapłaty podatku do czasu podjęcia uchwały o wypłacie zysku,
- brak obowiązku wpłacania zaliczek na CIT w trakcie roku podatkowego,
- poprawa płynności finansowej – to spółka decyduje, czy i kiedy wypłaci zysk wspólnikom,
- uproszczona ewidencja, która prowadzona jest jedynie na podstawie ksiąg rachunkowych – wybierając tę formę opodatkowania, podatnik nie uwzględnia kosztów podatkowych.

Niektóre mocne strony CIT-u estońskiego wynikają z nowelizacji Ustawy CIT w 2021 r., w której przewidziano dużo zmian bądź uszczegółowienie niektórych regulacji o CIT estońskim. Zmiana przepisów na korzystniejsze spowodowała, że w 2022 rozwiązanie to wybrało prawie 8.681 spółek, podczas gdy rok wcześniej – 425.

Zmiana przepisów spowodowała doprecyzowanie momentu, w którym należy złożyć zawiadomienie o wyborze opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek kapitałowych (ZAW-RD). Ma ona szczególne znaczenie dla podatników przystę-

pujących do estońskiego CIT-u w ciągu roku podatkowego. Po wejściu w życie nowelizacji w styczniu 2023 podatnik może wybrać opodatkowanie ryczałtem również przed upływem przyjętego przez niego roku podatkowego, jeżeli tylko dopełni formalności w postaci zamknięcia ksiąg itp. oraz złoży zawiadomienie ZAW-RD do końca pierwszego miesiąca opodatkowania CIT-em estońskim.

W 2023 roku istniały wątpliwości dotyczące zmiany formy opodatkowania przez spółki na CIT estoński w trakcie roku, a nie po jego zakończeniu. Wydane interpretacje podatkowe czy ogłoszone wyroki sądowe (z 29 sierpnia 2023 r., sygn. akt III SA/Wa 1335/23 oraz z 29 sierpnia 2023 r., sygn. akt III SA/Wa 1336/23) prezentowały stanowisko, że spółka, która przeszła na CIT estoński, jest zobowiązana sporządzić sprawozdanie finansowe oraz złożyć zawiadomienie o wyborze tego ryczałtu jeszcze przed końcem pierwszego miesiąca roku podatkowego. Jednak podatkowa interpretacja indywidualna Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z 28 listopada 2023 r. (sygn. 0111-KDIB1-2.4010.561.2023.1.MK) wskazała, że takie stanowisko nie jest uzasadnione, a spółka w takich okolicznościach ma znacznie dłuższy termin na sporządzenie sprawozdania finansowego [Podatkowa interpretacja indywidualna...].

Wyraźnie podkreślono, że rozważając problem dotyczący faktu, czy sprawozdanie finansowe, o którym mowa w art. 28j ust. 5 ustawy o CIT, powinno być sporządzone przed złożeniem zawiadomienia ZAW-RD, należy uwzględnić dwa akty prawne. Pierwszy z nich to Ustawa o rachunkowości, która wskazuje na termin sporządzenia sprawozdania finansowego. Drugi akt prawny to Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, która w art. 28j ust. 1 pkt 7 określa termin złożenia zawiadomienia ZAW-RD. Są to więc dwa niezależne od siebie terminy.

Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych (art. 28j ust. 5) zobligowuje podatnika do zamknięcia ksiąg oraz sporządzenia sprawozdania finansowego na ostatni dzień miesiąca poprzedzającego pierwszy miesiąc opodatkowania ryczałtem, lecz nie precyzuje pewnych szczegółów, np. tego, czy powinno być ono sporządzone przed upływem terminu na złożenie zawiadomienia ZAW-RD czy po jego upływie. Można jednoznacznie stwierdzić, że art. 28j ust. 5 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych ani nie modyfikuje terminu na sporządzenie sprawozdania finansowego, ani nie obliguje do tego, by było ono sporządzone przed złożeniem zawiadomienia ZAW-RD.

Zgodnie z uchwalonymi zmianami za „wydatki niezwiązane z działalnością gospodarczą” (stanowiące odrębną kategorię dochodu podlegającą opodatkowaniu estońskim CIT-em) uznaje się po nowelizacji np. 50% wydatków związanych z użytkowaniem samochodów osobowych, w tym również odpisy amortyzacyjne, jeśli taki samochód nie jest wykorzystywany wyłącznie na cele związane z działalnością

gospodarczą, lecz również na potrzeby prywatne. Znowelizowane przepisy nie mają zastosowania w odniesieniu do samochodów osobowych wykorzystywanych wyłącznie na cele firmowe. W takiej sytuacji nie ma obowiązku zapłaty CIT-u estońskiego zarówno z tytułu wydatków niezwiązanych z działalnością gospodarczą, jak i ukrytych zysków.

Do wydatków niezwiązanych z działalnością gospodarczą, o których mowa w ust. 1 pkt 3, nie zalicza się wydatków i odpisów amortyzacyjnych oraz odpisów z tytułu trwałej utraty wartości, związanych z używaniem samochodów osobowych, środków transportu lotniczego, taboru pływającego oraz innych składników majątku:

1. w pełnej wysokości – w przypadku składników majątku wykorzystywanych wyłącznie na cele działalności gospodarczej;
2. w wysokości 50% – w przypadku składników majątku, które nie są wykorzystywane wyłącznie na cele działalności gospodarczej.

Co istotne, w art. 28 m ust. 5 ustawy CIT zastrzeżono, że ciężar dowodu na to, iż składnik majątku jest wykorzystywany wyłącznie na cele działalności gospodarczej, spoczywa na podatniku.

CIT estoński niewątpliwie ma również i słabe strony. Jedną z nich jest ograniczony katalog spółek, które mogą wybrać tę formę opodatkowania. Nie mogą z niej skorzystać na przykład spółki jawne. Problematiczna może być też struktura własnościowa. Zgodnie z aktualnymi przepisami spółka opodatkowana CIT-em estońskim nie może posiadać udziałów w innych podmiotach, a właścicielami takiej spółki mogą być wyłącznie osoby fizyczne.

Poza tym, przejście na CIT estoński wymaga czasami dodatkowych kosztów. Przepisy wymagają bowiem, aby spółka opodatkowana estońskim CIT-em miała pewne minimum zatrudnienia, co oznacza, że nie zawsze wybór CIT-u estońskiego jest korzystny finansowo dla danej spółki.

Niewątpliwie słabą stroną jest fakt, iż zgodnie z art. 18aa ustawy o CIT podatnik, który dokonuje odliczeń na podstawie art. 18 – 18f ustawy o CIT (m.in. darowizny, ulga B+R, ulga na złe długi), traci odpowiednio prawo albo obowiązek do ich kontynuowania począwszy od pierwszego roku opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek. Jest to uzasadnione z uwagi na odmienne zasady ustalania podstawy opodatkowania oraz proinwestycyjne założenia ryczałtu. W systemie ryczałtowym przepisy nie przewidują dodatkowych odliczeń od podstawy opodatkowania. Jedynym wyjątkiem są takie, które zapewniają zgodność z umowami o unikaniu podwójnego opodatkowania, których stroną jest Polska. Utrata prawa do dokonywania tych odliczeń nie ma charakteru bezwzględnie – przepisy te mogą być ponownie stosowane po dokonaniu zmiany formy opodatkowania.

Pomimo że Ministerstwo Finansów zarówno w 2022, jak i 2023 obniżyło wymogi dotyczące CIT-u estońskiego (zrezygnowano z wymagań dotyczących nakładów inwestycyjnych, zniesiono limit przychodów oraz obniżono stawki tego podatku), to i tak, biorąc pod uwagę ogólną liczbę spółek mogących hipotetycznie rozliczać się tą formą, CIT estoński nie jest zbyt popularny. Niewątpliwie może to wynikać z trudności w interpretacji nowych regulacji i obaw związanych z kontrolą organów podatków w tym zakresie. Potrzebne są więc zmiany, które uściśliłyby nie do końca jasne pojęcia z tego obszaru, jak np. pojęcie ukrytych zysków, które wciąż jest kontrowersyjne, pomimo wprowadzonych zmian.

Należy również podkreślić, że możliwość skorzystania z CIT-u estońskiego jest wykluczona przez posiadanie prawa majątkowego związanego z prawem do otrzymania świadczenia jako fundator lub beneficjent fundacji, trustu lub innego podmiotu albo stosunku prawnego o charakterze powierniczym.

Dopełnieniem analizy wewnętrznych mocnych i słabych stron jest określenie zewnętrznych szans i zagrożeń. Jest to drugi wymiar analizy SWOT, w którym układem odniesienia jest otoczenie firmy.

Szanse dla podatnika wynikają chociażby z wymogu systematycznego zwiększania zatrudnienia. Stanowi to bowiem bodziec rozwoju firmy i może przyczynić się do zbudowania trwałej przewagi konkurencyjnej. Zatrudnienie stałych, a nie dorywczych pracowników przyczynia się do stabilności i zwiększania wartości firmy.

Jednym z warunków stosowania CIT-u estońskiego jest właśnie zatrudnienie na podstawie umowy o pracę lub innej minimum trzech osób przez okres co najmniej 300 dni w roku podatkowym. Warunek ten uznaje się za spełniony również w sytuacji, gdy podstawą zatrudnienia jest umowa cywilnoprawna (np. umowa zlecenia) – pod warunkiem, że w związku z wypłatą wynagrodzeń z tego tytułu na podatniku estońskiego CIT-u ciąży obowiązek poboru zaliczek na PIT i składek ZUS.

Zmiana przepisów w 2023 spowodowała jednoznaczność interpretacji przepisów w sytuacji, gdy podatnik zatrudnia np. na podstawie umowy zlecenia minimalną liczbę pracowników, ale ma do nich zastosowanie zwolnienie np. z PIT (np. w przypadku osób w wieku poniżej 26. roku życia) lub składek ZUS (w przypadku studentów). Zgodnie z nowymi regulacjami warunek minimalnego zatrudnienia na innej podstawie niż umowa o pracę uznaje się za spełniony, jeśli podatnik estońskiego CIT-u jest płatnikiem w odniesieniu do przynajmniej jednego z ww. obciążeń (PIT lub ZUS). Nie ma przy tym znaczenia, czy podatnik CIT-u estońskiego, będący formalnie płatnikiem PIT albo ZUS, faktycznie pobrał te należności.

Inna zmiana dotyczy terminów zapłaty podatku od dochodu z podzielonego zysku, dochodu z tytułu zysku na pokrycie strat, zaliczek na poczet przewidywanej

dywidendy oraz z tytułu rozdysponowanego dochodu z tytułu zysku netto. Obowiązujące wcześniej przepisy jako moment powstania zobowiązania podatkowego określały 20. dzień siódmego miesiąca roku podatkowego. Takie podejście było problematyczne dla podatników, którzy wypłacali zaliczkę na poczet dywidendy po tej dacie, np. we wrześniu. Po stronie podatnika powstawała wówczas zaległość podatkowa z tego tytułu, gdyż faktyczna kwota do wypłaty mogła być nieznana w dniu upływu terminu na zapłatę CIT-u estońskiego.

Zgodnie z nowymi przepisami na zapłatę podatku oraz złożenie deklaracji podatnik ma czas do końca trzeciego miesiąca roku podatkowego następującego po roku, w którym podjęto uchwałę o podziale zysku lub uchwałę o wypłacie zaliczki.

Z CIT-em estońskim związane są również pewne zagrożenia. Jednym z nich jest kwestia interpretacji aktów prawnych przez urzędy skarbowe. Stosując tę formę opodatkowania, należy naliczyć podatek między innymi od wydatków niezwiązanych z działalnością gospodarczą. Istnieje obawa, że nawet uzasadnione wydatki mogą zostać uznane przez urząd skarbowy za takie, które nie dotyczą działalności gospodarczej.

Poza tym spółka, która wybierała CIT estoński, musi liczyć się z koniecznością pozostawania w tym systemie przez okres 4 lat. Obecnie można z niego zrezygnować przed upływem tego okresu, ale nie można wykluczyć sytuacji, że zmianie na niekorzystne ulegną przepisy regulujące tę formę opodatkowania. Należy również mieć świadomość, że wcześniejsza rezygnacja z opodatkowania ryczałtem od dochodów spółek może mieć negatywne skutki, np. obowiązek zapłaty podatku od dochodu z tytułu korekty wstępnej.

Możliwe jest również utracenie prawa do opodatkowania CIT-em estońskim w przypadku braku spełnienia któregoś z warunków do opodatkowania ryczałtem czy nieprowadzenia ksiąg podatkowych w sposób pozwalający na określenie wyniku finansowego netto w rozumieniu Ustawy o rachunkowości.

5. Podsumowanie

Wykorzystanie podatków w polityce makroekonomicznej uwarunkowane jest wieloma czynnikami, zarówno endogenicznymi, jak i egzogenicznymi. Obecnie jest to tym bardziej skomplikowane, że kształtują się nowe paradygmaty w polityce ekonomicznej jako skutek procesów deglobalizacji po kryzysie epidemicznym oraz po wybuchu wojny w Ukrainie. Procesy te mają cały czas charakter dynamiczny.

Na podkreślenie zasługuje fakt ogromnego znaczenia nie tylko stawek podatku oraz zachęt do inwestowania zysków, ale również elementów szerszego otoczenia,

w którym funkcjonują przedsiębiorcy. Zaliczyć do nich należy: stabilność systemu podatkowego i jego prostotę, łatwe w interpretacji przepisy prawa podatkowego, wysokość kosztów pracy i innych obciążeń parapodatkowych, stabilną sytuację polityczną w państwie, zaufanie przedsiębiorców do instytucji państwa i systemu wymiaru sprawiedliwości, położenie i infrastrukturę, stabilne i bezpieczne otoczenie zewnętrzne.

Uwzględniając szersze uwarunkowania, trudno wnioskować o znaczącej roli nowych rozwiązań w dynamicznym zaktywizowaniu inwestycji w Polsce. Jest to rozwiązanie korzystne dla niektórych podatników, ale nie będzie wykorzystywane w szerszej skali ze względu na wiele ograniczeń i warunków do spełnienia. Rozszerzenie możliwości skorzystania z tej preferencyjnej formy opodatkowania powinno uwzględniać z jednej strony sytuację budżetową państwa, a z drugiej strony możliwość przyciągnięcia inwestorów i motywacji do inwestycji. Wymaga to stabilnej, ukierunkowanej na cele i efekty polityki gospodarczej i podatkowej. Problem jest skomplikowany o tyle, że udział wpływów w budżecie z podatku CIT jest w Polsce od dekad ograniczony. Należałoby więc analizować cały system podatkowy również pod kątem jego znacznego oparcia na podatkach pośrednich, a nie bezpośrednich (przy rozbudowanym jednocześnie systemie transferów społecznych).

Wprowadzone rozwiązania w zakresie CIT-u estońskiego są korzystne dla wielu przedsiębiorców, ale z punktu widzenia całej gospodarki liczba podatników nie jest znacząca. Przepisy nadal są dość skomplikowane i niestabilne, problemy pojawiają się również w przypadku ewentualnych przekształceń form prowadzenia działalności gospodarczej. Mimo propagowania przez Ministerstwo Finansów tej formy opodatkowania jako prostej i przejrzystej konieczne były konsultacje objaśnień dla estońskiego CIT-u 2.0, które rozpoczęto w 2021 roku. Problematyczna jest też mała skala tego wyjątkowo proinwestycyjnego, według Ministerstwa Finansów, rozwiązania.

Podsumowując, należy podkreślić, że zarówno nominalna, jak i efektywna stopa opodatkowania nie muszą mieć decydującego znaczenia w wyborze lokalizacji inwestycji. Ważna jest szeroko rozumiana przewaga konkurencyjna, która w przypadku kraju przyfrontowego, jakim jest obecnie Polska, niewątpliwie spada. W takiej sytuacji tym bardziej zyskuje na znaczeniu stabilna, rozważna polityka ekonomiczna i podatkowa. Obecnie polski system podatkowy i poszczególne konstrukcje podatkowe nie spełniają cech efektywnego i optymalnego systemu podatkowego, zwłaszcza w obszarze prostoty administracyjnej oraz stabilności. Wątpliwości budzi również kwestia efektywności ekonomicznej i równego traktowania podatników, gdyż z możliwości opodatkowania CIT-em estońskim sko-

rzystać może wąska grupa podatników. Mimo to po zmianach wprowadzonych w latach 2022–2023 podatek ten może mieć jeszcze duży potencjał, tym bardziej że przed jego wprowadzeniem Ministerstwo Finansów oceniało, że z preferencyjnego opodatkowania skorzystać może nawet 200 tys. podatników.

Literatura

- Annual Report on Taxation 2022*, 2022, Directorate-General for Taxation and Customs Union, European Commission, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Głuchowski J., 1993, *Polskie prawo podatkowe*, PWN, Warszawa.
- Harris J.L., Sunley P., Evenhuis E., Martin R., Pike A., Harris R., 2020, *The Covid-19 crisis and manufacturing: How should national and local industrial strategies respond?*, „Local Economy: The Journal of the Local Economy Policy Unit”, vol. 35(4), s. 403–415, <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0269094220953528> [data dostępu: 10.01.2023].
- Felis P., Szlęzak-Matusiewicz J., 2018, *Optymalizacja podatkowa – możliwości a realizacja*, [w:] *Etyka, sprawiedliwość i racjonalność w dorobku nauki o finansach w latach 1918–2018*, Ostaszewski J., Wrzesiński M., (red.), Oficyna Wydawnicza SGH – Szkoła Główna Handlowa, Warszawa.
- Krajewska A., 2010, *Podatki w Unii Europejskiej*, PWE, Warszawa.
- Ministerstwo Finansów, 2023, *Estoński CIT 2.0, czyli niskie i proste w rozliczeniu opodatkowanie Twojego biznesu!*, <https://www.podatki.gov.pl/cit/estonski-cit> [data dostępu: 9.01.2023].
- Oleksy M., Szot P., 2023, *Estoński CIT 2023. Ryczałt od dochodów spółek*, C.H. Beck, Warszawa.
- Owsiak S., 2017, *Finanse Publiczne. Współczesne ujęcie*, PWN, Warszawa.
- Owsiak S., 2021, *O racjonalne wykorzystywanie funkcji finansów publicznych w warunkach kryzysu*, [w:] *Finanse publiczne*, Ziolo M. (red.), Polska Akademia Nauk, Warszawa.
- Polityka fiskalna w warunkach globalizacji*, 2015, Patrzalek L. (red.), Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław.
- Polityka gospodarcza*, 2000, Winiarski B. (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Sarnowski J., Łożykowski A., 2021, *Estoński CIT 2.0, czyli drugi krok w kierunku pełnego systemu estońskiego w Polsce*, „Doradztwo Podatkowe – Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych”, nr 9(301), s. 87–93.
- Sokołowski J., 1995, *Zarządzanie przez podatki*, PWN, Warszawa.
- Stiglitz J.E., 2004, *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa.
- Szczodrowski G., 2007, *Polski system podatkowy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Sztuba W., 2016, *Efektywne opodatkowanie przedsiębiorstw*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.

- Zalewski Ł., 2023, *Zaskakujące dane o estońskim CIT. Większość firm woli płacić wyższe podatki?*, www.onet.pl [data dostępu: 9.09.2023].
- Żyżyński J., 2009, *Budżet i polityka podatkowa. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Akty prawne

- Ustawa z dn. 15.02.1992 o podatku dochodowym od osób prawnych, Dz.U., 1992, nr 21, poz. 86, tekst jednolity Dz.U., 2023, poz. 1414.
- Podatkowa interpretacja indywidualna Dyrektora Krajowej Informacji Skarbowej z 28 listopada 2023 r., <https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/pisma-urzedowe/0111-kdib1-2-4010-561-2023-1-mk-cit-estonski-przeslanki-185240017> [data dostępu: 5.04.2024].